

УДК 159. 923

М 89

Людмила МУЗИЧКО

СПРАВЕДЛИВІСТЬ ЯК ЦІННІСТЬ У СТРУКТУРІ МОРАЛЬНОЇ СФЕРИ СТУДЕНТА ТА РЕГУЛЯТОР ЙОГО НАВЧАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ

У статті розглядається коло питань, що висвітлюють проблему морального розвитку особистості у період ранньої юності, а також місце та змістове наповнення психологічного конструкту справедливості у структурі моральної свідомості студента. Аналізується вплив на процес привласнення студентом певних способів соціальної поведінки як віддзеркалення його стосунків із викладачами у процесі контролю та оцінювання результатів навчально-професійної діяльності у вищому закладі освіти.

Ключові слова: моральний розвиток особистості, моральна свідомість, моральні цінності, справедливість, система оцінювання результатів навчання.

Формування молодого сучасника у добу становлення суверенної України передбачає розуміння правдивого ставлення до цінностей духовних процесів, зокрема морально-психологічної сфери. Тому справедливість як цінність має винятково важливе значення, адже саме вона повинна регулювати поведінку студента як у навчанні, так і в інших сферах життя.

Моральний розвиток особистості є процесом засвоєння моралі – форми суспільної свідомості, що виконує функцію регулювання поведінки людини у всіх сферах життя. Це складний процес, який має певні онтогенетичні межі – розпочинається у ранньому дитинстві і набуває інтенсивності перебігу у підлітковому та юнацькому періодах. Згідно з дослідженнями, здійсненими Л.Колбергом [1, 12], можна виокремити три рівні розвитку моралі:

© Музичко Людмила, 2010

- доморальний (норми для дитини є чимось зовнішнім, вона виконує правила, встановлені дорослими, із суто егоїстичних міркувань – уникнути покарання чи отримати винагороду);
- конвенційна мораль (джерело моральних приписів залишається зовнішнім, але у власній поведінці дитина починає орієнтуватися на виправдання очікувань та схвалення дорослих або на їхній авторитет);
- автономна мораль (норми і принципи стають власним здобутком особистості і вчинки починають визначатися сумлінням дитини, яка спочатку орієнтується на свої обов'язки, а згодом і на загальнолюдські етичні принципи).

Трирічну дитину батьки вже широко знайомлять з базовими категоріями моралі, вчать розрізняти їхній зміст та контекстно застосовувати у різноманітних ситуаціях. Отже, батьки виступають основними носіями знання про “справедливе” та наочними взірцями його прояву у реальних стосунках між людьми. За їхньою допомогою діти отримують досвід справедливого та несправедливого співіснування у соціумі. Однак, більш вагомим з огляду на становлення моральної свідомості людини є той період її психічного розвитку, коли норми моралі не нав'язуються ззовні (рівень “автономна мораль”), а є рушійною силою внутрішніх моральних пошуків особистості. У юнацькому віці одночасно з розвитком переконань формується моральний світогляд, що, власне, є системою переконань. Ця обставина спричиняє появу якісних змін у системі потреб і прагнень юнаків та дівчат. Розвиток світогляду, своєю чергою, призводить до ієрархізації системи спонукань, у якій провідними у цей час є моральні мотиви. Усталення такої ієрархії сприяє стабілізації якостей особистості, визначає її спрямованість і дає людині можливість у кожній конкретній ситуації виявити притаманну їй моральну позицію.

Період ранньої юності, який співпадає з часом закінчення школи та початком навчання у вищих освітніх закладах, створює саме таку соціальну ситуацію розвитку особи, яка є неабияким стимулом для пошуку відповідей на важливі для юнака питання:

“Хто я?”, “Чому я такий?”, “Як я можу себе змінити?”, “До чого призведуть такі зміни” тощо. Як видно, моральні пошуки стають одним з основних новоутворень цього віку. Тому важливо розуміти зміст моральних категорій, якими послуговуються юнаки і дівчата, оцінюючи різні аспекти власного та суспільного життя.

Важливим проявом моральної свідомості особистості є сформована система її ціннісних орієнтацій. Під останньою розуміється спрямованість інтересів та потреб особистості на певну ієрархію життєвих цінностей, а також її схильність надавати перевагу певним цінностям у різноманітних життєвих ситуаціях.

У такий спосіб виявляється здійснена особою диференціація об'єктів та явищ за ознакою їхньої особистісної значимості. У системі цінностей людини чільне місце посідають моральні цінності, до яких відносять різні форми моральної свідомості, а саме:

- особистісні переконання щодо норм і принципів суспільної поведінки, суспільні і моральні ідеали;
- етичні уявлення про життя і смерть, справедливість та несправедливість, добро і зло, гуманність людських стосунків тощо;
- моральні почуття – обов'язку, совісті, відповідальності, честі й гідності.

Отже, зрозуміло, що формування моральної свідомості не можна розглядати окремо від соціальної поведінки, реальної діяльності особи, в процесі якої формуються не лише моральні поняття, а й почуття, звички та інші неусвідомлювані компоненти морального обличчя особистості.

Це дослідження є частиною науково-практичної роботи кафедри педагогіки і психології Київського Національного економічного університету імені Вадима Гетьмана. Її розробка визначається необхідністю вивчення моральних категорій та їх регулятивної функції у навчанні та поведінці студентів ВНЗ.

Спираючись на подану систему моральних цінностей, можна стверджувати, що “справедливість” є одним із основних феноменів моральної свідомості особи. Цей факт віднайшов прояв у численних дослідженнях, спрямованих на поглиблення

вивчення зазначеного феномена. Критичному осмисленню змісту поняття справедливості присвячені роботи Л.М.Сосніної [14], О.А.Гулевич [5], [6]. Справедливість описується як один з критеріїв, за яким люди оцінюють події, як один із параметрів самооцінки, як моральну якість та чесноту особистості, як вразливість особи на суспільне добро та зло. Справедливість розглядається як складне багаторівневе явище, яке може виступати у різноманітних формах (дистрибутивна, процедурна, інформаційна, міжособистісна). Аналіз ролі уявлень про справедливість у структурі моральної регуляції особистості здійснено у дослідженнях В.Л.Васильєва [2], А.Л.Журавльова, А.Б.Купрейченка [7]). Наприклад, В.Л.Васильєв, вивчав специфіку саморегуляції юристів, яка б забезпечувала можливість зберегти результативність праці протягом робочого дня, а також психологічні засоби формування професійно-важливих якостей особистості, серед яких чільне місце посідає справедливість [2, 26]. Здійснювались численні дослідження з метою встановлення взаємозв'язку уявлень про справедливість і правову свідомість особистості (М.В. Медведчинкова [9]; О.О.Голинчик [4], Н.В. Хазратова [15], Г.Г. Пирогов, Б.О. Єфімов [11]. Завдяки цьому додано новий аспект у розуміння справедливості – розуміння її як психологічного стану переживань суб'єктом відповідності внеску та винагороди, яке має регуляторну силу у стосунках людей та пов'язане з соціальною ідентифікацією суб'єкта, його Я-концепцією. Аналіз духовного аспекту справедливості й впливу соціально-культурного контексту на формування уявлень про справедливість дав можливість розуміти справедливість як вираз співвідношення моральних цінностей, як конкретний розподіл благ та ресурсів між особами, що відображує певний порядок суспільного життя. Уявлення про справедливість у культурі слугують засобом регуляції поведінки членів соціуму з метою попередження конфліктів, які виникають при розподілі ресурсів (Л.М.Сосніна [14]). Серед цих посилань, що віддзеркалюють основні напрями досліджень у зазначеній галузі, майже відсутні дослідження, предметом яких є прояв переживання справедливості представниками різних соціальних та вікових

груп. Студентська молодь у цьому розумінні є дуже важливим об'єктом дослідження, оскільки характеризується специфічними соціальними, соціально-психологічними та віковими особливостями.

Феномен справедливості є одним з основних у структурі моральної свідомості студентів. Це пов'язано, як вже зазначалось, з головним новоутворенням юнацького віку – пізнанням та усвідомленням власного внутрішнього досвіду та формуванням світогляду. Завдяки цьому студент має змогу дати моральну оцінку поведінки людей. Слід зазначити, що вона в у юнацькому віці набуває діалектичного характеру. Використовувані студентами моральні поняття вже є не тими простими поняттями, які їм у дитинстві прищеплювали батьки. Їхні моральні засади є складними та діалектично пов'язаними конструктами, які вони самостійно створюють, перевіряють на практиці та застосовують упродовж життя. Студент оцінює ситуацію вже не з погляду однієї зовнішньої заданої моральної категорії, а поєднує усвідомлені та структуровані конструкти, бере до уваги їхню взаємодію та взаємозалежність.

Результати досліджень психологів та педагогів (Н.В. Хазратова [15], О.І. Синюк [13]) показують, що конструкт “справедливість-несправедливість” у свідомості студента поєднується з такими моральними якостями особистості як доброта-злість, чесність-брехливість, честь-безчестя, відповідальність-безвідповідальність, совість-безсовісність, працелюбність-лінощі, щедрість-скупість. При цьому позитивно означена частина конструкту поєднується з позитивними якостями, а негативна – негативними. Тобто, якщо студент думає про людину як про несправедливу, то він наділяє її рисами зла, брехні, безчестя, безвідповідальності, безсовісності, лінощів та скупості. Водночас, справедлива людина постає доброю, чесною, гідною, відповідальною, совісною, працелюбною та щедрою.

Цікаві результати отримані при вивченні семантичної складності поняття справедливості у студентів вищих навчальних закладів, що опановують технічні та гуманітарні науки (Гаєвська С.Б [3], Кімлик О.А. [8]). Було встановлено, що студенти-гуманітарії поняття “справедливість”, передусім,

пов'язують із чесністю, добром, правдою, гідністю. Вочевидь, цій категорії студентів для розуміння та пояснення поняття справедливості слугують риси, що називають конкретні людські якості. Тобто, семантика справедливості аналізується на основі індивідуальних якостей особистості. Студенти технічних спеціальностей поняття “справедливість” асоціюють з чесністю, рівністю, відповідальністю, добром, законом, добротою. Для них у зазначеному контексті найбільш вживаними є категорії, що асоціюються зі сферою міжособистісних стосунків. Тобто, семантика поняття справедливості аналізується на основі якостей особистості, набутих у процесі особистісного розвитку та міжособистісної взаємодії. Дослідники роблять висновок про те, що особливості предмету професійного навчання є чинником, який зумовлює розбіжності розуміння студентами поняття справедливості. Можна припустити, що на розуміння справедливості студентами гуманітарного профілю великою мірою впливає той факт, що їхнє професійне становлення пов'язане з вивченням надбань минулого, що, своєю чергою, зумовлює традиційність їхнього підходу. Для них справедливе є еквівалентним правильному (традиційні стосунки між людьми у суспільстві є вивірені часом ієрархії, тому вони є правильними). Таке розуміння справедливості переносить акценти з аспекту загальної рівності всіх загалом і кожного окремо на моменти, пов'язані з об'єднанням (наприклад, прояв традиційних норм моралі, що регулюють стосунки батьків і дітей, старшого та молодшого покоління). Дещо інші чинники визначають специфіку розуміння справедливості студентами технічного профілю. Такі студенти під час свого професійного становлення постійно стикаються з нововведеннями, новинами технічного прогресу тощо. І, що є найбільш вагомим, вони чітко усвідомлюють зв'язок між винаходами, суспільним заохоченням (покаранням) та суспільною оцінкою результатів діяльності. Отже, змістовно поняття справедливості для обох категорій студентів є дуже близьким, суттєву відмінність складає лише спосіб його формування.

Треба зазначити, що для юнаків та дівчат цінність особистості, думки, позиції дорослої людини має важливе значення (сила впливу дорослого знову стає такою ж потужною,

як і у віковій періоді, що передували підлітковому). Але доросла людина повинна мати авторитет та набути статус референтної. Саме викладач може бути для студента референтною особою, особистість та діяльність якої можуть слугувати йому прикладом для наслідування. Зважаючи на цю обставину, викладача можна вважати певним взірцем моральності для студента. Його моральні цінності виявляються у конкретних життєвих ситуаціях і демонструють студенту приклад, який є для останнього еталонною поведінкою. Якщо раніше у структурі моральної свідомості студента така цінність не була представлена, то вона може бути привласнена студентом “у готовому вигляді”. Її вже не потрібно створювати (привласнюється цінність, виявлена у референтної особи), вона випробувана на практиці (хоча й іншою, але авторитетною особою) і може бути використана впродовж наступного життя (наявне прагнення бути схожим на людину, яка має певну особистісну цінність).

Навчання у вищому закладі освіти є не лише окремим аспектом у житті молоді людини, не лише контактом з новим соціальним середовищем, в якому вона повинна проводити значну частку свого часу, але і якісно новим етапом в житті, що безпосередньо впливає на її особистісний розвиток. Етап професійної підготовки – це не лише набуття знань, загальних та суто професійних, але й формування соціальної зрілості особистості і у площині ціннісного та морального самовизначення, і у площині вироблення та привласнення способів соціальної взаємодії. Процес набуття особою соціальної та психологічної зрілості, що набирає сили в юнацькому віці, природно посилює роль власних, внутрішніх регуляторів активності та дещо послаблює дію регуляторів зовнішніх. Однак змістовна частина у структурі моральної поведінки студентів у контексті їхнього навчання у вузі не досліджувалася.

Актуальність здійснюваного далі дослідження очевидна. З огляду на зазначене можна сформулювати його мету – встановити сукупність чинників, що впливають на формування змістової частини психологічного конструкту “справедливість” у структурі моральної свідомості студентів у процесі їхнього навчання.

У процесі навчання студентів не лише предметний аспект навчально-професійної діяльності виступає чинником формування їхнього уявлення про справедливе чи несправедливе. Слід звернути увагу і на особливості взаємодії суб'єктів педагогічного процесу. Для педагогічної практики вищої школи важливим моментом, що регулює стосунки викладачів та студентів є визначення основних “точок зіткнення” позицій та дій викладачів з позиціями та діями студентів у процесі навчання, а також “вузьких місць” у взаєминах викладачів та студентів, що мають моральні аспекти і можуть породжувати переживання студентами почуття справедливості чи несправедливості.

Оскільки під час навчання викладачі здійснюють педагогічне спілкування зі студентами, доцільно обмежити такий перелік лише тими аспектами, що визначаються функціональними обов'язками викладачів. Серед останніх найбільшу увагу привертає реалізація викладачем функції контролю знань та учіння студентів. Саме на підставі ставлення до результатів оцінювання навчання студенти вважають того чи іншого викладача справедливим або несправедливим. Внаслідок цього у них формується ставлення і до системи організації контролю, яку реалізує “справедливий” і “несправедливий” викладач, як до справедливої чи несправедливої.

Справедливість системи оцінювання знань студентів є виявом справедливості рішення щодо розподілу винагороди чи покарання, яке приймає викладач з урахуванням особливостей перебігу навчання студента, а також використовуваних ним критеріїв порівняння знань студентів та еталонних знань.

Слід наголосити, що для організації ефективної системи поточно-модульного контролю, яка сприйматиметься студентами як справедлива, важливо дотримуватися певних норм. У зв'язку із зазначеним постає нагальне питання про норми справедливості (правила розподілу винагороди та покарання за виконану роботу та її результати). Серед таких норм основними повинні виступати такі:

- **неупередженість:** справедливим вважається те, що студент, який виконав більшу частину роботи заслуговує

більшої винагороди – вищої оцінки, більшої кількості балів тощо;

- **рівність**: справедливим є те, що за однакову роботу всі, хто її виконував, повинні отримати однакову винагороду;
- **розподіл відносно зусиль**: справедливим є те, що студент, який приклав більше зусиль до виконання завдання, заслуговує більшої винагороди, ніж той, хто їх не прикладав.

Значимість уявлень про справедливість проявляється у розмаїтті наслідків, до яких призводить порушення її норм. Оцінка ситуації як несправедливої впливає на когнітивні, афективні та поведінкові реакції студента, а саме:

➤ **когнітивні наслідки**: студент переосмислює наслідки оцінювання результатів його навчання, своїх прав, перебільшує або зменшує масштаби спричиненої несправедливості, переоцінює власні здобутки, відмовляється брати до уваги обставини, які пом'якшують відповідальність особи, дії якої сприймаються у якості несправедливих тощо;

➤ **афективні наслідки**: у студента виникають негативні емоції (гнів, відраз, страх, сором, почуття провини, заздрість), що супроводжуються ворожістю, а також погіршується психосоматичний стан, зменшується задоволеність навчання та життям в цілому;

➤ **поведінкові реакції**: виникає прагнення відновити справедливість, навіть якщо це, зрештою, може призвести до дезінтеграції системи взаємин у спільній навчальній діяльності. Зокрема, відчуття несправедливого ставлення з боку викладача може призвести до зниження продуктивності учіння студента, непокори встановленим нормам співпраці, протидії викладачеві внаслідок прояву бар'єру сенсів.

Існує думка, що когнітивні та поведінкові реакції є різними стадіями єдиного психологічного процесу. Якщо ситуація людиною сприймається як несправедлива, вона починає шукати винуватця та встановлювати ступінь його провини (у студентів, що мають екстернальний локус контролю; у цій ролі часто-густо буває викладач). Далі обирається і реалізується спосіб реакції на несправедливість – від повної пасивності до активного опору різним елементам системи.

Отже, особливості організації поточно-модульного контролю можуть визначати те, як студенти сприйматимуть всю систему контролю у закладі освіти, викладача та його оцінювання. Внаслідок цього створюватимуться навчальні ситуації, в яких проявлятимуться різні за характером впливу на поточну діяльність студента соціально-психологічні явища. Оцінювання, що сприймається студентом як справедливе, виконуватиме фасилітувальний ефект на поточне навчання. Викладач, якого студент сприймає як справедливого і до якого склалось позитивне ставлення, не викликає у нього остраху та інших негативних емоцій. Його присутність не пригнічує учіння студента, а, навпаки, створює атмосферу довіри та взаєморозуміння. При таких обставинах студент більше налаштований на продуктивне навчання.

Оцінювання, яке сприйматиметься студентом як несправедливе, здатне спричинити ефект інгібіції. Когнітивний аналіз навчальної ситуації, її афективна оцінка, зрештою, призведуть до цілком прогнозованих поведінкових реакцій. Присутність такого викладача в аудиторії слугуватиме джерелом негативних емоцій у студента. Вони можуть бути реакцією на самого викладача, водночас можуть стосуватися як процесу навчання, так і його результатів. Прояв механізму соціальної інгібіції у навчальній діяльності, спричинений діями викладача, врешті-решт призведе до погіршення перебігу та результатів цієї діяльності.

Справедливість позиції викладача у процесі оцінки знань студентів повинна виявлятися в об'єктивно виставленій оцінці. Вочевидь, що справедливість контролю знань студентів повинна забезпечуватися зниженням прояву суб'єктивних чинників у діяльності викладача. Педагогічний процес оцінювання знань безумовно є складною психологічною ситуацією і для викладача, оскільки під час його здійснення й виявлення реального рівня знань педагог перебуває під впливом багатьох факторів. Серед них такі:

- ✓ об'єктивна якість знання, яке оцінюється;
- ✓ переконання викладача щодо значення знань, умінь та навичок;

СПРАВЕДЛИВІСТЬ ЯК ЦІННІСТЬ...

✓ ставлення викладача до оцінки (принциповий та категоричний, має тенденцію до перебільшення або до заниження, байдужий);

✓ ставлення викладача до особистості студента (симпатія, антипатія) та до предмету;

✓ ставлення викладача до студента як до суб'єкта навчання та його успіхів у вивченні предмету на момент оцінювання;

✓ ставлення викладача, у якому опосередковано виявляється ставлення адміністрації до студента з огляду на його суспільну активність;

✓ настрої викладача;

✓ фізичний стан педагога (втома, самопочуття тощо);

✓ ставлення викладача до особистого престижу (більше високих оцінок – краща думка про викладача у керівництва навчального закладу і навпаки).

Підбиваючи підсумки аналізу чинників, що впливають на формування змісту психологічного конструкту “справедливість” у структурі моральної свідомості студента, слід зробити певні висновки.

1. Специфічні особливості навчальної діяльності (її предмет, характер перебігу, суб'єкти) студентів, психологічні особливості осіб у період ранньої юності є дієвими чинниками у формуванні моральних цінностей у структурі моральної свідомості особистості.

2. Система контролю і оцінювання результатів навчально-професійної діяльності студентів матиме ознаки ефективності тоді, коли студенти сприйматимуть її як справедливу (на підставі ставлення до викладача як справедливого).

3. Дієва система контролю навчання студентів повинна ґрунтуватися не лише на кількісних нормах – важливо застосовувати якісні норми, створені на засадах справедливості.

Враховуючи все, про що йшлося, можна виокремити напрями наступного дослідження зазначеного кола питань з метою підвищення ефективності організації навчально-професійної діяльності студентів у вищих закладах освіти. Це, по-перше, формування особистості викладачів ще на етапі

їхнього професійного навчання (мають на увазі професійні компетенції, які поєднували б не лише відповідні знання та вміння, але й властивості особистості, прояв яких у навчальній діяльності є найбільш очікуваним та прийнятним студентами). По-друге, виникає низка питань щодо створення системи контролю результатів навчання студентів, відповідь на які потребує звернути увагу на особистісні аспекти оцінювання (психологічні норми розподілу винагороди та покарання за виконану роботу та її результати).

Література

1. Анциферова Л. И. Связь морального сознания с нравственным поведением человека (по материалам исследований Л. Колберга и его школы) / Людмила Ивановна Анциферова // Психологический журнал. – 1999. – Т. 20. – № 3. – С. 5 – 17.
2. Васильев В. Л. Юридическая психология / Владислав Леонидович Васильев. – СПб. : Питер, 2005. – 655 с.
3. Гаєвська С.Б. Конструкт “справедливість-несправедливість” у системі особистісних конструктів старшокласників / Світлана Борисівна Гаєвська. Магістерська робота: Житомир : ЖДПУ ім. І. Франка, 2008. – 67 с.
4. Голынчик Е. О., Гулевич О.А. Обыденные представления о *справедливости* правовых решений / Е.О. Голынчик, О.А. Гулевич // Психология. – 2005, №2. – С. 119 – 125.
5. Гулевич О. А. Направления изучений понимания справедливости / Ольга Александровна Гулевич // Вопросы психологии. – 2003. – №3. – С. 123 – 132.
6. Гулевич О.А. Влияние обыденных представлений о справедливости на оценку партнера по общению / Ольга Александровна Гулевич // Вопросы психологии. – 2007. – №5. – С. 66 – 76.
7. Журавлев А.Л. Экономическая психология в контексте современной психологической науки // Проблемы экономической психологии [отв. ред. А.Л. Журавлев, А.Б. Купрейченко]. – М. : ИП РАН, 2004. – Т.1. – С. 5 – 21.
8. Кімлик О.А. Дослідження семантичної складності поняття справедливості у студентів вищих навчальних закладів / Ольга Анатоліївна Кімлик. Магістерська робота: Житомир : ЖДПУ ім. І. Франка, 2009. – 65 с.

9. Медведченкова М. В. Взаимоотношение правового сознания и представлений о справедливости / Марина Владимировна Медведченкова. Дис... канд. психол. наук : 19.00.05 : М., 2001. – 196 с.

10. Орлов Ю.М. Восхождение к индивидуальности : [кн. для учителя] / Юрий Михайлович Орлов. – М. : Просвещение, 1991. – 287 с.

11. Пирогов Г. Г., Ефимов Б. А. Социальная справедливость: генезис идей / Григорий Григорьевич Пирогов, Борис Александрович Ефимов // Социологические исследования. – 2008. – № 9. – С. 3 – 11.

12. Психология личности : словарь-справочник [ред. П.П.Горностай, Т.М.Титаренко]. – К. : Рута, 2001. – 320 с.

13. Синюк А.И. Личность преподавателя как “зеркало” студента. Проблема человека в свете современных социально-философских наук [Электронный ресурс] / Александр Иванович Синюк – Режим доступа: www.egpu.ru/lib/elib.

14. Хазратова Н. В. Включения студента до соціально-психологічного простору ВНЗ: типи особистісних проблем та консультативна робота з студентами / Нігора Вікторівна Хазратова // Практична психологія та соціальна робота. – №2. – 2000. – С. 5 – 8.

15. Фромм Э. Человек для себя: Исследование психологических проблем этики / Эрих Фромм ; [пер. с англ. Л. А.Чернышевой]. – Минск : Коллегиум, 1992. – 253 с.

Музычко Людмила. Справедливость как ценность в структуре моральной сферы студента и регулятор его учебного поведения. В статье рассматривается круг вопросов, отражающих проблему морального развития личности в период ранней юности, а также место и содержание психологического конструкта справедливости в структуре морального сознания студента. Анализируется влияние на процесс присвоения студентом определенных способов социального поведения как отражения его взаимоотношений с преподавателями в процессе контроля и оценивания результатов учебно-профессиональной деятельности в высшей школе.

Ключевые слова: моральное развитие личности, моральное сознание, моральные ценности, справедливость, система оценивания результатов обучения.

Muzychko Ludmila. Justice as a value in the moral sphere student and his academic conduct regulator. The article presents the data of questions reflecting the moral development of the

individual during early adolescence as well as the location and content of the psychological construct's equity in the structure of the moral conscience of student. Analyses influence attribution methods of social behaviour as a result of the student's relationship with the teachers in the process of monitoring and evaluation of teaching-professional activities during the period of higher education.

Key words: moral personality moral consciousness, morality, justice, the assessment of learning outcomes.